

24 (2020) nr 1-2 (55-56), s. 115-118

DOI <https://doi.org/10.21697/snr.2020.55-56.1-2.8>

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license. <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

ks. Wojciech KućkoORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4271-8478>

Wydział Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie

e-mail: w.kucko@uksw.edu.pl

Jan Polák, *Bellezza in vendita. Chirurgia estetica tra storia, antropologia ed etica*, Edizioni Sant'Antonio, Beau Bassin 2018, ss. 503.

Troska o ciało, nierzadko przybierająca formy kultu ciała, jest jednym z charakterystycznych fenomenów czasów współczesnych, naznaczonych bardzo mocno przywiązywaniem uwagi do tego, co widoczne, mniej zaś do tego, co metafizyczne, duchowe. W tym kontekście bardzo poważnym problemem moralnym są proponowane na coraz większą skalę i dla coraz szerszego grona odbiorców oferty operacji estetycznych, plastycznych i innych zabiegów, upiększających ciało ludzkie. Z drugiej strony chirurgia estetyczna jest ogromną szansą dla wielu osób, dotkniętych konsekwencjami różnych chorób, wypadków komunikacyjnych, okaleczeń, wojen. Dzięki operacjom plastycznym możliwe jest przywracanie akceptowalnego przez danego człowieka wyglądu i poprawianie w ten sposób kondycji psycho-fizyczno-duchowej.

Próbie wskazania kompleksowej odpowiedzi moralnej na te kwestie jest obszerna publikacja (503 ss.) w języku włoskim autorstwa czeskiego duchownego katolickiego, ks. Jana Poláka, zatytułowana *Bellezza in vendita. Chirurgia estetica tra storia, antropologia ed etica* [*Piękno na sprzedaż. Chirurgia estetyczna między historią, antropologią i etyką*], wydana we włoskim wydawnictwie Edizioni Sant'Antonio. Książka jest owocem *studium ad Doctoratum* i poszukiwań badawczych ks. Jana Poláka w czasie studiów w Accademia Alfonsiana – Wyższym Instytucie Teologii Moralnej Papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego w Rzymie pod kierunkiem ks. prof. Giovanniego Del Missiera oraz prof. Cristiany Freni.

Materiał został podzielony na siedem dość obszernych rozdziałów, zawierających wyjaśnienia terminologiczne, nieco historii chirurgii estetycznej, a przede wszystkim ocenę moralną niektórych związanych z nią praktyk.

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Fenomen chirurgii estetycznej*, zostały zawarte zarówno definicje podejmowanych kwestii, jak i opisy wybranych, najbardziej powszechnych propozycji interwencji chirurgicznych, dostępne w klinikach estetycznych. W każdej z charakterystyk uwagę skupiono na rodzaju inwazji w ciało w danym zabiegu oraz ryzyka dla zdrowia. Opisy przedstawiono *de capite ad pedem*, pomijając kwestie stomatologii, uznawanej za odrębną dyscyplinę. Przedstawione zostały zatem opisy następujących dwudziestu praktyk: chirurgia głowy, *facelifting*, plastyka powiek, korekcja uszu, korekcja warg, mentoplastyka (korekcja brody), brachioplastyka (plastyka ramiona), mastoplastyka (operacje biustu), mastopekcja („podnoszenie piersi”), korekcja sutków, ginekomastia (przerost sutka u mężczyzn), abdominoplastyka (usuwanie tkanki tłuszczowej brzucha), liposukcja, gluteoplastyka (*lifting* pośladków), *lifting* ud, chirurgia narządów rozrodczych, powiększanie łydek, *lipolifting*, usuwanie zmian skórnych i podskórnych. Rozdział ten kończą związane dane statystyczne, obrazujące jak ważną częścią medycyny jest chirurgia estetyczna.

Rozdział drugi zawiera informacje dotyczące historii chirurgii estetycznej, od najdawniejszych praktyk w epoce starożytnej aż po czasy współczesne. W średniowieczu wiele uniwersytetów zakazywało tego typu badań nad ludzkim ciałem, kierując się wskazaniem teologów, głoszących konieczność zachowania szacunku dla ciała ludzkiego. Z tego powodu chirurgia plastyczna zaczęła rozwijać się wśród badaczy w narodach barbarzyńskich. Warto zwrócić uwagę, że dopiero w XVIII w. nastąpiło odrodzenie zainteresowania badaniami nad ciałem i jego właściwościami plastycznymi. Poszerzył je rozwój anestetyki i antyseptyki, jak również wypadki w czasie toczonych wojen, wskutek których żołnierze i ludność cywilna doznawali wielu obrażeń ciała. Dalszy postęp był możliwy wraz ze wprowadzaniem nowych instrumentów medycznych i chirurgicznych, nowych metod diagnostycznych, jak np. promienie X (Röntgena), a od lat 30. XX w. profesjonalizacja samej chirurgii plastycznej. Najbardziej znaczący rozkwit tej dyscypliny przypada na II połowę XX w., przede wszystkim po odkryciach antybiotyków i nowych sposobów przeprowadzania zabiegów chirurgicznych.

Kolejny, trzeci rozdział, poświęcony został zagadnieniu: *Piękno cielesne między historią a terażniejszością*, a zatem odpowiedzi na pytanie o ideał pięknego ciała w ciągu dziejów. Ks. Jan Polák opisał zatem ideał cielesności od czasów starożytnych do współczesnych, przywołując przykłady ukazywania piękna w różnych formach sztuki. Zauważył ponadto, że bardzo trudno jest dać jednoznaczny definicję pięknego ciała ludzkiego, trudno bowiem jednoznacznie stwierdzić, na czym polega istota piękna. Istnieje dziś wiele redukcyjnych teorii piękna, sprowadzających je do angielskich określeń: *cute*, *hot*, *sexy*; inni mówią jedynie o pięknie „wewnętrznym”. Z tego powodu należałoby, zdaniem ks. Poláka, we współczesnym kontekście społeczno-kulturowym na nowo odczytać starożytną ideę *kalokagatia* oraz na nowo połączyć aspekt fizyczny i moralny osoby (por. s. 233-238).

W czwartym rozdziale została przedstawiona kwestia pacjenta / klienta usług chirurgii plastycznej według jego wieku, od okresu dzieciństwa aż do starości. Już w dzieciństwie możliwe są pewne zabiegi, jak np. w sytuacji dzieci niepełnosprawnych umysłowo oraz w okresie wczesnego dorastania. Ten problem etyczny staje się coraz ważniejszy, bowiem rozszerza się wiele sposobów i możliwości reklamy chirurgii plastycznej wśród dzieci np. poprzez promowanie określonych zabawek i gier, zawierających konkretne modele piękna, nieraz w sposób podświadomy pożądane przez korzystające z nich dzieci. Niemniej wymagający w tym względzie jest czas dojrzewania i wchodzenia w dorosłość, kiedy zmiany fizyczne ciała i rodzenie się popędu seksualnego sprawiają, że młodzi ludzie stają przed wieloma pytaniami o swoje ciało, nieraz pod wpływem mediów i rówieśników podejmują refleksję nad akceptacją swojej cielesności i seksualności. Dlatego w publikacji zawarto rozważania moralne i medyczne nad różnego rodzaju dymorfizmami ciała, mięśni i innymi. Co do okresu dorosłego, opisano czynniki związane z motywacjami przeprowadzania pewnych zabiegów estetycznych (wymagania finansowe, relacje interpersonalne, wpływy społeczno-kulturalne, konieczności związane z wykonywanymi zawodami, czynniki egzystencjalne, motywy szczególne, a także kontekst kryminalny), jak również wyzwania moralne związane z czasem po zabiegach i operacjach plastycznych, szczególnie problem akceptacji i inne uwarunkowania psychologiczne. Co do wieku dorosłego i okresu senioralnego zauważono wzrost zainteresowania takimi zabiegami osób starszych w społeczeństwach bogatych i rozwijających się. Jak konstatuje ks. Polák, współczesny *boom* chirurgii estetycznej objawia przede wszystkim kryzys antropologiczny i niezdecydowanie człowieka w epoce postmodernizmu.

Rozdział piąty zawiera ważne i nowatorskie rozważania na temat *Tożsamości chirurga estetycznego*. Opisano zatem na przykładzie Włoch obecne *curriculum* formacji chirurgów, które nie zawsze zawiera zagadnienia wprost odnoszące się do wymagającej, zwłaszcza pod względem

etycznym, pracy chirurga plastycznego, zawodu bardzo lukratywnego i dającego ogromne możliwości bogacenia się. W konsekwencji ocenione zostały wyzwania moralne relacji pacjenta / klienta i chirurga estetycznego. Niestety, w czasach współczesnych wielu lekarzy utraciło w tej materii pewne hamulce moralne, które osłabły przez warunki ekonomiczne wykonywanej pracy, jak również przez zepchnięcie na bok integralnej wizji człowieka, sekularyzację środowiska służby zdrowia, zmianę koncepcji zdrowia etc. W pracy chirurga istotne są także tzw. względy medyczne, nakazujące wykonanie jakiegoś zabiegu estetycznego w imię np. respektowania zasady całościowości, a także woli samego pacjenta, która nierzadko wymaga przedstawienia rozumnych i całościowych argumentów za lub przeciw danemu zabiegowi. W dalszej części rozdziału zawarto rozważania na temat informowania pacjenta, selekcji pacjentów w różnych okolicznościach funkcjonowania szpitala jak i świata, a także problem reklamy usług chirurgii estetycznej.

Przedostatni, szósty rozdział, zawiera istotne rozważania etyczne w perspektywie personalizmu chrześcijańskiego, zasady świętości życia i integralnej wizji człowieka, które są fundamentalne dla odpowiedzi na pytanie o moralność i granice działań modyfikujących ciało człowieka. Ks. Polák zauważa, że cnota wiary odwołuje człowieka do Boga Stwórcy, który dał człowiekowi piękny dar w postaci ciała. Rozumieją to ludzie otwarci na prawdę, dla których istnieje rzeczywistość także poza tą ziemską, jak np. wiara w zmartwychwstanie ciała, a nie jedynie ulotne i ograniczone w czasie radość i szczęście *hic et nunc*. Dla pełnej oceny zostały wskazane zarówno biblijne fundamenty wartości ciała ludzkiego, jak i najważniejsze wypowiedzi magisterialne od Piusa XII i Jana Pawła II po pozostałe dokumenty Kościoła katolickiego, jak np. *Katechizm Kościoła katolickiego*. W dalszej kolejności ocena moralna zabiegów estetycznych została oparta na niektórych pryncypalach, przede wszystkim na zasadzie podwójnego skutku, zasadzie całościowości oraz wskazaniach pryncypializmu etycznego (poszanowaniu autonomii, nieczynieniu zła, czynieniu dobrze, sprawiedliwości). W kolejnej części tego rozdziału omówiono współczesną dyskusję etyczną, przede wszystkim stanowiska niektórych komitetów bioetycznych oraz bioetyków (np. Maria Teresa Iannone, Paola Delbon, Giovanni Maio, Germain Grisez, Patrick D. Guinan). Ostatnim, ważnym punktem rozdziału jest próba sformułowania głównych, ogólnych wskazań etycznych dotyczących interwencji estetycznych. Pierwszym, podstawowym jest zakaz okaleczania ciała. Zgodność z zasadami etyki została natomiast rozpatrzona z punktu widzenia pacjenta / klienta oraz z perspektywy chirurga estetycznego i jego współpracowników. Na tej podstawie został zaprezentowany schemat zawierający przegląd kryteriów oceny (por. s. 421). Na uwagę zasługuje oparcie tego wniosku na podstawowych, tradycyjnych źródłach moralności czynu ludzkiego, jakimi są: przedmiot czynu, intencja, czyli cel działającego oraz okoliczności.

W ostatnim rozdziale zostały przedstawione pewne propozycje edukacyjne i formacyjne. Wiele dającym do myślenia fragmentem pracy są przywołane konkretne kazusy osób, które poddały się operacjom estetycznym, wraz z opisem dylematów medycznych i etycznych z nimi związanych. W dalszej części rozdziału została ukazana propozycja *Chrześcijańskiego wychowania do piękna*, w którym istotne miejsce powinno odgrywać wychowanie duchowe, będące integralną częścią troski o ciało i psychikę. Wśród zasad takiego wychowania Autor wymienił: wsparcie rodziny; posiadanie ideałów; ograniczenie używania nowych technologii komunikacyjnych; znalezienie czasu dla siebie. Ostatnim punktem rozdziału jest refleksja nad wskazaniami w formacji przyszłych chirurgów, praktykujących medycynę estetyczną.

Cała praca naukowa ks. Poláka jest ważnym i wartościowym głosem we współczesnej dyskusji o pięknie ciała. Wykazał w niej, że interwencja medyczna i estetyczna jest dopuszczalna, a nawet wskazana etycznie w sytuacji ciała uszkodzonego lub bardzo zdeformowanego, szczególnie w sytuacji, gdy ma to pomóc osobie cierpiącej fizycznie lub psychicznie. Z dystansem natomiast Autor

pracy odnosi się natomiast do współczesnych „obsesji” na punkcie piękna fizycznego, szczególnie tego, co jest wytworzone w sposób sztuczny. Dlatego prawdziwe piękno nie jest jedynie zwykłą atrakcyjnością fizyczną, ale ma wymiar wieloaspektowy. Chodzi zatem o troskę o aspekt fizyczny, jednak musi być on dopełniony również dbałością o rzeczy niematerialne: krzewienie duchowości i upiększenie ducha. Piękno duchowe jest czymś dynamicznym, zawierającym w sobie także pewien stopień brzydoty.

Warta podkreślenia jest obszerna, licząca 45 stron bibliografia tekstów naukowych w różnych językach, głównie angielskim i włoskim, podzielona na kilkanaście grup tematycznych. Ponadto w książce zamieszczono 133 zdjęcia poglądowe i wykresy, ułatwiające zrozumienie istoty różnych praktyk medycyny estetycznej, oraz 8 tabel.

Praca ks. Jana Poláka może posłużyć w lepszym rozumieniu katolickiej wizji medycyny estetycznej, jak również w katechezie i duszpasterstwie. Można żywić nadzieje na pojawienie się na rynku polskim jej tłumaczenia lub podobnych publikacji w tej rzadko podejmowanej dziś w dyskursie publicznym dziedzinie etyki.